

MARTIN ŠRAJER / 21. 11. 2016

Bylo čtvrt a bude půl

Jeden z neplodnějších českých filmových a televizních scenáristů Jaroslav Dietl v roce 1968 skloubil do jednoho příběhu dva fenomény šedesátých let – život mládeže a populární hudbu.

Mezi řadou snímků, které narušují obecně přijímanou představu o československé kinematografii šedesátých let, bychom našli také písničkovou morálitu podle scénáře Jaroslava Dietla *Bylo čtvrt a bude půl*. Sedmnáctý snímek tehdy čtyřiapadesátiletého Vladimíra Čecha zaujímá vůči kultuře mladých výrazně kritičtější stanovisko než řada filmů tzv. „nové vlny“.

Protagonistou přímočaře vyprávěného příběhu je mladý automechanik Jan Zikmund (Michal Pavlata), kterého druhé místo v soutěži amatérských zpěváků přesvědčí o tom, že by se měl zpěvu věnovat na plný úvazek. Od ředitele libereckého divadla Alfa proto po krátkém zvážení přijímá nabídku na pozici zpěváka. Ctižádostivý mladík, jehož ambice jsou nesrovnatelně větší než jeho talent, bere za samozřejmost nejen své divadelní angažmá, ale také naivní dívky, které se nechaly okouzlit jeho neškoleným zpěvem. (Anti)hrdina si ovšem za svou kořist vyhlédl sekretářku Janu (Marie Drahoušková), která dokázala sebevědomou masku arogantního zpěváka jako jediná prokuknout.

Honzova sebestřednost jde ruku v ruce s jeho neodbytností, což kromě Jany zjišťují také zpěvákovi kolegové a nadřízení, neúspěšně mladému muži naznačující, že absenci zkušeností nelze nahrazovat přehnaně vysokým sebevědomím natrvalo. Zda nakonec dojde k naplnění úsluví o pýše předcházející pád, však vzhledem k lehkosti, s jakou se z Honzy stává nová popová hvězdička, není zprvu vůbec jisté. Žánrem morality podmíněna náprava amorálního hrdiny na sebe nechává čekat dost dlouho na to, abychom začali pochybovat, zda nedostatek soudnosti, úcty, taktu nebo trpělivosti skutečně nepředstavuje nejsnazší cestu ke slávě.

Přestože Honza nemá talent, charisma ani páteř, stává se z něj pěvecká hvězda, která si může vybírat, se kterou z mnoha fanynek stráví noc. Hořký výsměch kultu rychle hasnoucích hvězd tudíž nemíří jenom do řad bohémy, ale také mládeže, díky které lidé Zikmundova typu podléhají přesvědčení o své neomezené moci. Bez viny ovšem nejsou ani dospělí, například ředitel divadla, který se Honzu snaží vydírat.

Rozšířením kritického záběru prakticky na celou společnost, zkaženou natolik, aby se v ní mohli realizovat lidé Zikmundova typu, se film liší od schematických agitek z padesátých let, které se zpravidla omezovaly na prezentaci jediné exemplárně negativní postavy, o jejíž nápravu se postaral kolektiv. Hrdina Čechova filmu si oproti tomu uvědomí limity svých schopností, přibližně vymezené replikou jeho kolegy „fňukáš jako stará prostitutka“, po prvním tvrdém nárazu sám.

Původní název chvílemi až mrazivě cynického pohledu do zákulisí československého nahrávacího průmyslu byl podobně sarkastický jako jeho obsah – *Honzův pochod na Prahu*. Vedení tvůrčí skupiny Brož – Feix se nicméně rozhodlo pro atraktivnější, byť divákovi, který film neviděl, mnoho neříkající titul *Bylo čtvrt a bude půl*. V době, kdy se uvažovalo o prvním z uvedených názvů, byl jako režisér najat Zdeněk Podskalský, kterému by coby průkopníkovi formátu televizních písniček látka sedla možná lépe než Čechovi.

Přestože film na svět zhýralých hudebníků, kteří po večerech v zakouřené místnosti popíjejí drahé šampaňské a zpívají americké písničky, pohlíží skrze prsty a více příležitostí k identifikaci nabízí starším divákům, právě popová hudba je jeho hlavním lákadlem. Nezanedbatelnou část stopáže tvoří pěvecká vystoupení, z nichž ta inscenačně živější připomínají dobové „videoklipy“. Michal Pavlata s hlasem Václava Neckáře (pro kterého byla role původně napsána) a jiní herci, přezpívání Martou Kubišovou, Waldemarem Matuškou, Josefou Zímou či Jitkou Zelenkovou zpívají písničky Angela Michajlova, z nichž většina plní svou funkci i bez znalosti kontextu, neboť nijak nerozvíjí ani nekomentuje hlavní příběh.

Písnička střídá písničku a času a místa důsledněji rozvést naťuknuté motivy ve výsledku mnoho nezbyvá, čehož se v době premiéry týkala hlavní výtka filmového publicisty Gustava Francla:

„Jestliže tato postava vyšla přespříliš zjednodušeně, pak proto, že se jí režisér asi dost nevěnoval. Čechovi šlo asi víc přece jen o ty písničky, o ten vnější atraktivní rámec, plný hudby a zpěvu, o prostředí a atmosféru, kterou na několika místech zdařile zachytil. (...) Na neštěstí nenatáčel Čech hudební revui, ale hraný film, v němž přece jen záleží na psychologii, na vztazích a ději. Je to škoda, protože s postavami na to nakonec doplatí i ty písničky, kvůli nimž to všechno autor filmu podnikal.“^[1]

Drahomíře Novotné film navzdory jeho kritickému vyznění posloužil jako příklad pokleslé, divácky nenáročné zábavy bez společensko-kritického rozměru, které by se filmaři měli během normalizačního období obnoveného pořádku vyvarovat:

„V první polovině letošního roku, kdy z televize, rozhlasu a tisku vanul do národa svobodný vzduch, chrлил Barrandov přízemní, nakvap sešité obrázky, které zaplnily v plánech tvůrčích skupin místa uvolněná upozaděním tvorby angažované. Bylo jich víc, než bylo třeba, loni na podzim se ustupovalo víc, než bylo nutné, to si přiznejme. Zjistilo se to velice záhy, ale už se nedalo nic dělat, už tu byly detektivky bez napětí a veselohry bez smíchu, *Objížďka*, *Bylo čtvrt a bude půl*, *Šíleně smutná princezna*, *Rakev ve snu vidětí*...“^[2]

Příběh rychlého vzestupu a pádu mladého zpěváka, který svou životní filozofii odvozuje z výroku „Všechno, co si řeknu, udělám“, je dnes pozoruhodný zejména jako alternativa k novovlnným filmům Miloše Formana nebo Jiřího Menzela, jejichž mladí hrdinové jsou přes své chyby a trapasy v jádru dobří, nikoliv od podstaty zkažení. Lépe než s (Černým) Petrem nebo Milošem Hrmou by si Jan Zikmund rozuměl s Mariemi ze *Sedmikrásek* Věry Chytilové, které rovněž využívají zkaženosti hrdinek k reflexi dalekosáhlejších nešvarů doby. Jen méně přímočaře a s větší stylistickou odvahou.

Film *Bylo čtvrt a bude půl* uvede 25. listopadu v 17:30 kino Ponrepo.

Bylo čtvrt a bude půl (ČSSR 1968). Režie: Vladimír Čech, scénář: Jaroslav Dietl, Vladimír Čech, Jaromír Vašta, kamera: Ivan Šlapeta, střih: Antonín Zelenka, zvuk: Pavel Jelínek, hrají: Michal Pavlata, Marie Drahokoupilová, Angelo Michajlov, Jarmila Gerlová, Zdeněk Dítě, Kateřina Macháčková, Helga Čočková, Marta Richterová, Saša Grossová a další. 94 minut.

Poznámky:

[1] Franci, Gustav, Písničky a film. *Kino* 1968, č. 24-25 (12. 12.), s. 13.

[2] Novotná, Drahomíra, „Mezi, jenže mezi čím?“ *Filmové a televizní noviny* 1968, č. 25 (27. 12.), s. 3.